

Zitierhinweis

Morawetz, Michal: Rezension über: Pavel Himl, Pozorovat, popsat, stvořit. Osvícenská policie a moderní stát 1770–1820, Praha: Argo, 2019, in: Opera Historica, 21 (2020), 1, S. 139-140, DOI: 10.15463/rec.1061237711

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

kratochvílí a zábav s přechodovými rituály členů habsburského rodu i dvorského personálu mezi narozením a smrtí.

V posledních dvou oddílech se autor zabývá pohledem Karla VI. na politické dění v habsburském soustátí, Římsko-německé říši i na celém evropském kontinentě. V tomto případě se však Seitschek nevěnoval celému časovému období, kdy si zmiňovaný Habsburk vedl své osobní poznámky, ale pouze letům 1720–1725. Dotčené pasáže provázejí obsáhlé exkurzy do vnitřní a zahraniční politiky podunajské monarchie, která právě za vlády Karla VI. dosáhla své největší územní rozlohy. Jak sám autor uvádí, pokud by se stejným způsobem věnoval politickým událostem v dalších údobích života panovníka, práce by po obsahové stránce neúměrně narostla a vyžádala si mnohem více času na přípravu. Proto od zmiňovaného záměru upustil. Je dobře, že tak učinil, neboť tyto kapitoly lze považovat za nejslabší v celém pojednání. V nich nepřináší žádné nové poznatky či originální postřehy císaře, ale jen přejímá tradovaná klišé dosavadní odborné literatury, jež ilustrativně doplňuje různě dlouhými citáty z analyzovaného pramene.

Právě nadužívání citátů z deníků Karla VI. a upozadění širší interpretace poznatků získaných v heuristické fázi výzkumu je charakteristickým znakem recenzované publikace. Ačkoliv se autor ve svém hutném textu snažil proniknout do myšlenkového světa habsburského císaře a poznat jeho hodnotový systém, ve své podstatě jen zevrubně okomentoval obsahovou náplň několikrát zmiňovaného pramene. Přesto

vynesl na světlo velké množství originálních poznatků o osobnosti Karla VI., jeho rodinných příslušnících a příbuzných, každodenním životě na vídeňském dvoře, domácí i zahraniční politice habsburské monarchie a mezinárodním dění v Evropě v první polovině 18. století. Seitschekova práce proto může sloužit jako dobrý odrazový můstek k budoucím podobně orientovaným výzkumům.

Rostislav Smíšek

Pavel HIML, Pozorovat, popsat, stvořit. Osvícenská policie a moderní stát 1770–1820, Praha, Argo 2019, 416 s., ISBN 978-80-257-2906-9.

Pavel Himl se ve své knize zaměřil na působnost policie v Království českém v závěru 18. a na počátku 19. století. V podtitulu uvedený časový rozsah je přitom třeba vnímat spíše orientačně. Autor se staví rezervovaně k zakořeněnému chápání policie tohoto období jako restriktivního nástroje ministra Johanna Antona Pergena i jako instituce, jejímž úkolem byla ochrana rakouské monarchie před importem nebezpečných myšlenek z revoluční Francie. Již časový rozsah má tedy na jedné straně upozornit na autorův zájem o vývoj policie před Francouzskou revolucí i před samotným vznikem policejního ředitelství v Praze v roce 1785, na druhé straně upozorňuje na sledování tématu i po dalším tradičním mezníku, konci napoleonských válek.

Inspiraci pro policejní reformy hledalo Rakousko v poslední třetině 18. století

v Paříži. Francouzský model, jak autor dokázal, nebyl zdaleka jediným zdrojem podunajské monarchie, ale některé jeho fungující prvky se podařilo implementovat postupně i do Vídně, Prahy a dalších správních částí země. V knize je věnována pozornost postupnému zefektivňování dohledu nad obyvatelstvem pomocí ryze praktických kroků – vzniku městských čtvrtí pro lepší kontrolu městského obyvatelstva, rostoucího počtu dohlížitelů na veřejný pořádek, tras jejich pochůzek, předmětů zájmu a vymezování pravomocí. Mimo výzkum Pavla Himla nezůstalo ani zasílání pravidelných zpráv o policejních událostech z jednotlivých krajů. Tato povinnost krajských hejtmanů nebyla jen formální, jak autor zjistil, ale kvalita zpráv byla zkoumána a laxnost hejtmanů pokutována.

Cílem státu bylo stále precizovat evidenci obyvatelstva. K požadavkům na přesnější vedení matriční evidence a zavedení pravidelného sčítání obyvatelstva přibývaly i další povinnosti. Těmi významnými, jejichž dodržování spadalo do kompetence policie, byly ohlašovací lístky pro přechodně ubytované a cestovní pasy. Obojí umožňovalo nepřetržitou kontrolu pohybu obyvatel a v případě potřeby usnadňovalo dohledání konkrétních osob. Lázeňská města s vysokým výskytem cizinců a tedy i potenciálně vyšším výskytem nositelů nebezpečných názorů se stala jakousi laboratoří pro kontrolu efektivity policejních opatření. Autor popsal také postupné zkvalitňování zavedených opatření v reakci na pokusy o padělání vystavovaných dokladů, k nimž patřilo zavádění

tištěných formulářů, bližší popisy držitelů dokladů, ověřování více podpisů i jejich opatření vodoznakem.

Pozornost je v knize věnována také činnosti policie ve veřejném prostoru. Role strážců pořádku měla být podle autorova zjištění především preventivní. Měli být přítomni v místech s větším počtem lidí či v lokalitách, kde by mohlo dojít k ohrožení mravnosti. Podrobně je analyzována kauza potenciálně nebezpečné masopustní hry, ve které vystupovala postava Napoleona. Do detailu byl rozebrán případ sročení davu u nevěstince. Druhá zmíněná aféra umožnila autorovi bližší pohled na kategorii cti, zabýval se ale také postojem úředníků k sociální diferenciaci při řešení situace. Dochované prameny ke konkrétním jednáním posloužily Pavlu Himlovi rovněž k tematizování pojmu „lůza“, základnímu sémantickému rozboru se dostalo i dalším slovům.

V závěru knihy se autor zamýšlí nad neustále přítomnou otázkou, jestli osvětské reformy policie a administrativy přispěly k určité emancipaci obyvatelstva a jeho rovnosti ve státě. Výklad v předcházejících kapitolách nevylučuje kladnou odpověď. Byrokracie spojená s evidencí a sledováním pohybu lidí, nálady obyvatel i preventivní činnost policie neznala stavovské rozdíly. Ty zohledňovali spíš konkrétní jedinci než předpisy.

Michal Morawetz